

บทที่ 3

การสำรวจวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่แล้ว ได้กล่าวถึงแนวคิดในเชิงทฤษฎีทั้งหมดเกี่ยวกับเรื่องความเสมอภาคตามระบอบเสรีประชาธิปไตย ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการวิจัยในครั้งนี้ โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยต้องการวัดทัศนคติของข้าราชการตำรวจนครบาล ที่มีต่อหลักการความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตยดังกล่าว ว่ามีทัศนคติหรือความคาดหวังอย่างไร และวัดความเห็นของข้าราชการตำรวจนครบาลว่า เห็นอย่างไรกับความเสมอภาคตามระบอบเสรีประชาธิปไตยในสภาพความเป็นจริงของสังคม ประเด็นสำคัญต่อไปที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการศึกษา ก็คือ เรื่องของทัศนคติ

ความหมายของคำว่าทัศนคติ

เซอร์โทม ก่อว่าว่า ทัศนคติหมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่เรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง¹

อรรถ สันตวิสัย ได้ให้ความหมายไปในเชิงตีความนิยม กล่าวคือ หมายถึงการที่บุคคลคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่งกระทำการอันหนึ่งในทำนองว่าดีหรือไม่เหมาะสมหรือไม่²

ขัดติยา กรรณสูต ใช้ในความหมายถึงความรู้สึกของตนเองที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

¹ Aron sartin, *Psychology Understanding Human Behavior*, (Newyork : McGraw-Hill Book Co.)
อ้างจาก ขวฉิม ก้อนี่, "ทัศนคติทางการเมืองของนักเขียนนิตยสารหรือตำรา", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 62

² อรรถ สันตวิสัย, *จิตวิทยาทางการเมือง*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2518) หน้า 20-21

หรือหลายสิ่งก็ตาม ในลักษณะที่เป็นอัตตวิสัย อันเป็นรากฐานเบื้องต้นหรือมีผลให้เกิด การกระทำหรือแสดงออกที่เรียกว่าพฤติกรรม แต่ทัศนคติกับพฤติกรรมที่แสดงออกนี้ อาจไม่สอดคล้องต้องกันเสมอ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพล ทัศนคติเป็นสิ่งที่ เกิดจากผลของปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นภูมิหลังของบุคคลนั้น เช่น ชาติกำเนิด การศึกษา อบรม และประสบการณ์ชีวิต³

จากความเห็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทัศนคติจึงเป็นความรู้สึกภายในของบุคคล ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล แนวความคิดหรือสถานการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่งในแนวทางประเมินค่าว่าดีหรือไม่ดี เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือ เกี่ยวกับอารมณ์ เช่น ชอบ ไม่ชอบ รัก เกลียด เป็นต้น ซึ่งความรู้สึกภายในเหล่านี้จะเป็นแรงขับให้บุคคลแสดงออกในทางสนับสนุน หรือต่อต้านสิ่งนั้น หรือสถานการณ์ นั้น⁴

ทัศนคติ ซึ่งเป็นความรู้สึกภายในของบุคคลในการประเมินค่าว่าดีหรือไม่ดี เห็น ด้วยหรือไม่เห็นด้วยนั้น ในอีกนัยหนึ่งเราอาจกล่าวได้ว่าความรู้สึกประเมินค่านั้น คือ ความคาดหวัง เช่น บุคคลที่มีทัศนคติยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและ เพศหญิง คือมีการประเมินค่าว่าการยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศ หญิงเป็นสิ่งที่ดีและบุคคลผู้นั้นเห็นด้วย ความรู้สึกนึกคิดภายในดังกล่าวย่อมหมายถึง ความคาดหวังว่าควรมีการยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงเป็นต้น ในการวิจัยนี้ การวัดทัศนคติของข้าราชการตำรวจนครบาล ผู้วิจัยจึงถือเป็นการวัดความ คาดหวังของข้าราชการตำรวจนครบาลด้วย

ทัศนคติหรือความรู้สึกภายในของบุคคล เป็นแรงขับให้บุคคลแสดงออกในการ สนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นทัศนคติของข้าราชการตำรวจนครบาล ย่อม เป็นแรงขับให้ข้าราชการตำรวจแสดงออกในการสนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

³ จัคดีชา กรรณสูตร, "ทัศนคติในการปฏิบัติงานของข้าราชการ" (รายงานการวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพัฒนาบริหารศาสตร์, 2516) อันดับที่ 298 หน้า 2 - 3

⁴ ปวิณ จำปีประกาศณ์, "ความสอดคล้องระหว่างหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย : ศึกษากรณีนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," หน้า 51

โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจนครบาล เพื่อดูว่าข้าราชการตำรวจนครบาลมีความคาดหวังและแนวโน้มที่จะแสดงออกในการสนับสนุนหรือต่อต้านหลักการความเสมอภาคตามระบอบเสรีประชาธิปไตยอย่างไร เพราะข้าราชการตำรวจนั้น มีอำนาจหน้าที่ ที่ใกล้ชิดกับประชาชนและสังคมทั่วไปตลอดเวลา 24 ชั่วโมง การที่ข้าราชการตำรวจมีทัศนคติสนับสนุนหรือต่อต้านหลักการความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตย อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมโดยตรง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการศึกษาจะพบว่าข้าราชการตำรวจนครบาลมีทัศนคติหรือความคาดหวังหรือความรู้สึกภายในเกี่ยวกับความเสมอภาคอย่างไร ก็ยังไม่สามารถสรุปให้ชัดเจนลงไปเลยว่า ข้าราชการตำรวจนครบาลจะประพฤติปฏิบัติในลักษณะสนับสนุนหรือต่อต้านหลักการความเสมอภาคในระบอบเสรีประชาธิปไตย ตามความรู้สึกภายในหรือความคาดหวังของตน ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคลนั้นอาจจะไม่ตรงกับทัศนคติหรือความรู้สึกภายในก็ได้ เพราะการที่บุคคลจะตัดสินใจกระทำสิ่งใดลงไปหรือแสดงพฤติกรรมอย่างไร ย่อมมีองค์ประกอบหลายประการ นอกจากทัศนคติของตนเอง ในเรื่องนี้นักจิตวิทยาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ได้ศึกษาและสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ทฤษฎีที่น่าสนใจในการศึกษาก็คือ ทฤษฎีการเสริมแรง

เสริมแรง คือ สิ่งที่ทำให้พฤติกรรมหนึ่ง ๆ เกิดบ่อยครั้งมากขึ้น อะไรก็ตามที่ทำให้พฤติกรรมเกิดบ่อยขึ้นก็ถือว่าเป็นเสริมแรง ซึ่งนักจิตวิทยาได้วิเคราะห์ความหมายของเสริมแรง และผลของการให้เสริมแรงที่มีผลต่อพฤติกรรมอย่างละเอียดและกว้างขวาง การวิเคราะห์นี้ทำให้มองเห็นอิทธิพลของการเสริมแรงในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมได้อย่างชัดเจน ทฤษฎีการเสริมแรงพัฒนาจาก กฎแห่งผลกรรม ซึ่งเป็นกฎของการเรียนรู้ที่เสนอโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันผู้ทรงอิทธิพลคนหนึ่งคือ ธอร์น ไคค์ (Thorndike)

ความความคิดของธอร์น ไค้³ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นตามกฎของผลกรรม พฤติกรรมที่ยังผลเป็นที่พอใจแก่ผู้กระทำ พฤติกรรมนั้นย่อมเกิดขึ้นอีก และพฤติกรรม ใดยังผลไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้กระทำ พฤติกรรมนั้นย่อมหดหายไป เพื่อความชัดเจนเราสามารถแยกเงื่อนไขของผลกรรม เงื่อนไขการเสริมแรง(contingency of reinforcement) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ให้ผลกรรมที่คนต้องการ และเงื่อนไขการลงโทษ(contingency of punishment) ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการให้ผลกรรมที่คนไม่ต้องการ

สิ่งที่ใช้เป็นแรงเสริมได้มีมากมาย เราถือว่าสิ่งใดก็ตามที่สนองความต้องการของคน ไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางกายหรือจิตใจ ล้วนเป็นแรงเสริม ตัวอย่างจากการวิจัยนี้ เช่น การที่ตำรวจเป็นประชาชนคนหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ย่อมต้องการหลักประกันในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับตนเอง ญาติพี่น้อง ต้องการความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุคคลอื่น ๆ จึงต้องการให้สังคมที่เขาอยู่มีความเสมอภาคกัน สิ่งนี้ถือเป็นสิ่งที่ใช้เป็นแรงเสริมได้ หรืออาจเป็นกรณีที่ตำรวจลดความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายกับคนบางคน ก็อาจจะได้เงินเป็นรางวัลตอบแทน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ เป็นแรงเสริม ส่วนสิ่งที่เป็นการลงโทษก็มีมากมาย เช่น การที่ตำรวจยึดถือกฎหมายบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติและจับกุมนักการเมืองที่กระทำผิดกฎหมายก็ อาจจะถูกกลั่นแกล้งถูกข้าย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่เป็นการลงโทษ

นอกจากในเรื่องของทฤษฎีการเสริมแรงแล้ว ยังมีการศึกษาในเรื่องของพลังกดดันให้ทำตามกลุ่ม^๕

สมาชิกของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มขนาดเล็ก มักถูกอิทธิพลของคนส่วนใหญ่ ชักนำไปให้กระทำหรือตัดสินใจตามกลุ่มเสมอ บ่อยครั้งที่บุคคลต้องจำยอมทำอะไรตามกลุ่มทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่เห็นด้วย เพื่อไม่ให้ตนเองถูกคนในกลุ่มต่อต้านหรืออย่างน้อย เพื่อให้ตัวเองรู้สึกสบายใจที่ไม่เป็นคนแปลกไปจากคนอื่น อิทธิพลของกลุ่มอาจทำให้บุคคลตัดสินใจบิดเบือนข้อเท็จจริง ให้ผิดไปจากที่ตนได้เห็น สัมผัสด้วยตัวเองก็

³ ธอร์น วิชาวุฒมนุญย์กับสังคม เอกสารการศสนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์ หน้๑๒ที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 11(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช,253๐),หน้า 15-16.

^๕ ชานส์ อควิลานตีร์, เจลิอว ฤกษ์จุติผล และคนอื่น ๆ. สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537),หน้า 77

ได้ ถ้าคนอื่น ๆ ในกลุ่มเห็นแตกต่างไปจากตน เช่น การทดลอง ของ โซโลมอน แอสช์ (Solomon Asch) นักจิตวิทยาสังคม ซึ่งได้ทดลองการพิจารณาเปรียบเทียบความยาวของเส้นตรงที่มีความยาวเท่า ๆ กัน พบว่าผู้ที่ถูกทดลอง มีความเห็นผิดพลาดไปจากความจริง เนื่องจากคนในกลุ่ม (ซึ่งเป็นพวกหน้าม้า) มีความเห็นเช่นนั้น

ในสถานการณ์อื่น ในชีวิตประจำวัน ก็พบว่า เราทำสิ่งต่าง ๆ เพราะแรงกดดันอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเราอยู่ในกลุ่มที่มีความผูกพันเหนียวแน่นมาก กลุ่มเป็นสิ่งที่มิพลงบังคับ ที่เราสามารถรู้สึกได้ เมื่อเราพยายามจะทำสิ่งที่ผิดหรือสวนทางกับคนอื่นในกลุ่ม

ดังนั้น แม้ว่าตำรวจมีความคาดหวัง ทศนคติ ความคิดหรือความต้องการอย่างไรก็ตาม อาจจะไม่ประพฤติปฏิบัติตามนั้นก็ได้ แต่อย่างน้อยการศึกษาทศนคติเกี่ยวกับเรื่องความเสมอภาคของเจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาล ย่อมทำให้ทราบถึงแนวโน้มที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะประพฤติปฏิบัติ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค

ปัจจัยที่มีผลต่อทศนคติ

มนุษย์เราเมื่อเกิดมาอยู่ในสังคม ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะได้รับประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ประสบการณ์และการเรียนรู้ชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้มนุษย์หรือคนแต่ละคนมีทศนคติหรือความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกัน

กระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม (socialization)⁷ เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลหนึ่ง ๆ มีความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่สังคมหนึ่ง ๆ มีอยู่ เช่น ทำให้คนที่อยู่ในสังคมไทยมีความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมแบบไทย ทำให้คนที่อยู่ในสังคมจีนมีความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมแบบจีน เป็นต้น ซึ่งความรู้สึกนึกคิดของคนเป็นผลที่เกิดจากการกล่อมเกลาของสังคมเป็นส่วนใหญ่ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันสุดท้าย

⁷ รศพร วิชากร มนุษย์กับสังคม เอกสารการสอนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสารราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์ หน้าที่ 1, หน้า 33.

แห่งชีวิต ผู้ที่เจริญเติบโตในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ย่อมพัฒนาบุคลิกภาพตามแบบอย่างในวัฒนธรรมนั้น ๆ ภายในวัฒนธรรมเดียวกัน ความแตกต่างทางบุคลิกภาพหรือความรู้สึกนึกคิดก็ยังมีอยู่ เพราะการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับจากครอบครัว สังคมญาติ สังคมเพื่อน ๆ ๓ ๆ ย่อมแตกต่างกัน

การขัดเกลาทางสังคม (socialization) เป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม แต่มนุษย์ไม่ได้เป็นสัตว์สังคมโดยกำเนิด เพราะมนุษย์ยังไม่มีพัฒนาการบางอย่างที่จำเป็นต่อการอยู่รอด เช่น การดำรงชีวิต การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพื่อความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง^๘

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อทัศนคติสนับสนุนหลักการความเสมอภาค ซึ่งการศึกษาปัจจัยดังกล่าวนี้ ชี้ให้เห็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นพื้นฐานในการศึกษา โดยพิจารณาจากงานวิจัยที่เคยมีผู้วิจัยไว้แล้ว

กัซเซต ครอบบุญ^๙ ได้ทำการวิจัย เรื่องคำรวจบ้านกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า อายุ การศึกษา รายได้ ประสบการณ์ในการดำเนินงานคำรวจบ้าน สถานภาพทางสังคม ล้วนมีอิทธิพลทำให้คำรวจบ้านมีส่วนร่วมในทางการเมืองแตกต่างกัน

^๘ สุพัศรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2538) หน้า 47.

^๙ กัซเซต ครอบบุญ, "คำรวจบ้านกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539)

ใจของข้าราชการตำรวจทุกคน และคาดหวังที่จะได้รับความก้าวหน้าในอาชีพโดยมียศ
สูงขึ้น ตำรวจที่มีชั้นยศต่างกันจึงน่าจะมีทัศนคติแตกต่างกัน

ในเรื่องของระดับตำแหน่งนั้น เนื่องจากการจัดตำแหน่งของข้าราชการตำรวจ
โดยเฉพาะตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามสถานี ระดับตำแหน่งจะทำให้หน้าที่และความ
รับผิดชอบแตกต่างกันไป กล่าวคือ ระดับชั้นประทวนและพลตำรวจ จะทำหน้าที่เป็นผู้
ปฏิบัติโดยตรงและสัมผัสกับประชาชนโดยตรง ระดับรองสารวัตร จะเป็นผู้ควบคุม
การปฏิบัติเบื้องต้น ระดับสารวัตรถึงผู้กำกับการ จะเป็นผู้รับผิดชอบในฝ่ายหรือแผนก
ของตนเอง เป็นผู้วางนโยบายการปฏิบัติ ระดับตำแหน่งเป็นตัวกำหนดอำนาจหน้าที่
ความแตกต่างของระดับตำแหน่งจึงน่าจะทำให้ทัศนคติของตำรวจแตกต่างกัน

ความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมือง นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัย คาดว่าน่าจะมี
ผลต่อทัศนคติของตำรวจนครบาล เนื่องจากในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคสังคมข้อมูลข่าวสาร
มีการติดตามข่าวสารและเสนอข่าวทางด้านการเมืองอย่างใกล้ชิด ตลอดเวลา จน
รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมาก และเป็นผลกระทบทำให้ประชาชนทั่วไปตื่นตัวในทางการ
เมืองมากขึ้น ตำรวจนครบาลมีพื้นที่รับผิดชอบในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความเจริญ
สามารถติดตามข่าวสารดังกล่าวได้เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป และด้วยเหตุที่เรื่องทาง
การเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ตำรวจ
ที่สนใจและติดตามข่าวสารในเรื่องทางการเมืองแตกต่างกัน จึงน่าจะมีทัศนคติแตกต่าง
กัน

เมื่อได้ศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปร ที่เป็นปัจจัยซึ่งจะมีผล
ต่อทัศนคติของตำรวจนครบาลได้ดังนี้ คือ

1. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ การศึกษา การศึกษาเพิ่มเติม ชั้นยศ ระดับ
ตำแหน่ง อาชुरาชการ ภูมิลำเนาครอบครัวหรืออาชีพของผู้ปกครอง
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของครอบครัว และการมียานพาหนะ
ส่วนตัว
3. ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจและติดตามข่าวสารทางการเมืองจาก
สื่อต่าง ๆ